

Dné Leta

20. 1790. je umrl cesar Jožef II., na čegar liberalnost se še dandanes liberalci sklicujejo.
20. 1864. so bili oklicani ukazi za kraljestvo Poljsko o zadevah organizacije kmečkega stanú, kmečkih občin in novega kmečkega reda.
21. 1792. je umrl C. C. Lorenc Hirschfeld, kralj. Danski svétnik in profesor v Kielu, ustanovitelj umnega vrtnarstva.
21. 1854. Z ukazom c. k. Avstrijske vlade se pričnó velika dela za osušenje močvirnih zemljišč v zgornji Italiji.
22. 1450. Kralj Henrik IV. prepové hmelorejo na Angleškem.
24. 1734. se je rodil Janez Kristijan Schubart, ubogega tkalca sin v Zeitz-u v Thuringiji. On je prvi začel kmetovalcem pridigovati, naj deteljo sejejo. Leta 1784 je razglasil poziv kmetom na Nemškem, katerim klaje primanjkuje, naj se poprimejo na vso moč deteljne setve. Za razširjenje detelje ima tedaj Schubart največe zasluge, zato je bil tudi v žlahni stan povzdignjen s priimkom Schubart pl. Kleefeld, to je po naše: Schubart pl. Detelja. (Umrl je 23. aprila 1787.)
25. 1803. je Bavarska (Parska) vlada ukazala razdelitev občinskih pašnikov in sploh občinskih zemljišč.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Pred volitvami v mestni zbor Ljubljanski.

Premišljevanje starega Kranjca zunaj slovenskih mej.

Prišel sem mnogo po svetu okoli; kamor pa sem prišel in so me ljudje prašali, odkodi sem domá, nisem se potuhnil, kakor žalibog marsikak naš rojak, ampak možato sem se izkazal Slovenca, če prav so me iz začetka po strani gledali. Pozneje pa, ko so videli, da se ničesa in nikoga ne bojim, so me vse eno radi imeli, če sem se prav za svoj narod potegnil pri vsaki priliki. Al mnogokrat sem prišel v zadrege, ne zavoljo sebe, ampak zavoljo svojih rojakov. Če so namreč rekli: „ich war in Laibach, und habe gefunden, dass dort alles deutsch ist“, sem moral omolkniti, kajti priznati sem moral, da je v obče žalostna istina, kar so mi očitali z dokazom, da so v Ljubljani po krémah in kavarnah čuli skoro le nemški govoriti. In če so mi nadalje kazali sklepe Ljubljanskega mestnega zbora in konstitucionalnega društva ter rekli: „Schauen Sie, ihre eigenen Landsleute strafen Sie Lügen!“ — moral sem zopet omolkniti, kajti resnica je, da glavno mesto Kranjske dežele je v tujih rokah, domačini Slovenci pa so „misera contribuens plebs“, to je, „ubog davke plačujoč folk“. Kako to peče značajnega Kranjca Slovenca, to vé le tisti, ki ima kaj narodnega ponosa v svojem srcu. Jaz nikakor nisem sovražnik nemškega naroda; nasprotno rad priznam, da so mnogi prav dobri in odkritosrčni ljudje. Prisiljen med njimi živeti, morem reči, da me imajo radi, a to že vedó, da Slovencev za nobeno ceno ne pustim zaničevati, in da se koj skregam za čast svojega naroda; zato me rešpektirajo in v moji nazočnosti nikoli nič ne zinejo o nas slabega. — Jaz se hvalim, bo morebiti kdo rekel. Pa zakaj bi se ne, ko vidim, da jaz sam bolje braním čast svojega naroda, kakor ono Ljubljansko mesto, katero c. kr. uradnikom

in iz tujega došlim Nemcem pete liže, tako da mestni zbor glavnega mesta Kranjske dežele je sestavljen iz ljudi, ki jim vsaka slovenska beseda smrdí in ki so polni sovraštva do našega naroda in njegovih narodnih pravic.

Ljubljančani! zvesta duša Kranjska vas pridušuje, držite vendar malo na svojo čast; volite domače ljudi v mestni zbor, in ne dajte se strahovati od privandranih tujcev; če ne, se vas bo moral vsak značajan domačin sramovati, kot ljudi, ki nimajo nobenega narodnega ponosa, nobene časti v sebi! Ljubljana je na Kranjskem, in ne na Pruskem, — držite se svoje dežele, kakor se Nemec drži svoje, Magjar svoje, Lah svoje! Mar le vi se hočete podlagati tujčevi peti? Narodí po vsem svetu se zavedajo in borijo za svetinje svoje, kaj le bistra glava Slovenska in pridna dlan Slovenca bode na veke pred Nemcem kot gospodom svojim na kolenih ležala?! Na domači zemlji hočemo domači biti gospodarji: s tem načelom stopite na volišče, kajti

„Još Slovenska ni propala,
Dok mi živimo!“

—a—

Slovansko slovstvo.

* „Bratskaja pomošč (bratovska pomoč)“ — je imé knjigi, ki je nedavno prišla na svet v Petrogradu s sestavki političskimi, etnografskimi in lepoznavskimi od najodličniših Ruskih pisateljev. Izdal jo je Petrogradski odsek slovanskega komiteta na korist stradajočim Bošnjakom in Hercegovincem. Povod zanimivi knjigi, 300 strani obsegajoči, je dal tudi nam Slovincem dobro znani učenjak Lamansky, ki je v njej napisal obširnejšo politiško-zgodovinsko razpravo pod naslovom: „Rusija je že s tem samim, da obstoji, Slovanom koristna“. Vsakako je ta članek cele knjige najznamenitejši sestavek, ki dokazuje, da kakor je Rusija koristna in potrebna južnim in zapadnim Slovanom, isto tako so oni koristni in potrebni Rusiji, ki bi ne bila nikdar dospela do današnje moči in veličine, da niso južni in zapadni Slovani, boreči se proti Nemcu, Magjarom in Turčinom, ustavljali teh sovražnikov Slovanov v njihovih osvojaških namerah, med tem pa je Rusija imela mir in varnost, da se doma razvija in ojači. — Slavni Lamansky na podlagi zgodovine in mnogih dozda še neznanih dokumentov, ki jih je prepisal po tajnih arhivih Beneške republike, dokazuje, kako so južni Slovani po propadu Rimskega cesarstva in še predno so Turčini zavzeli Carigrad, zaradi pokvarjenosti in slabosti gravitirali k Rusiji in samo od Rusije pričakovali rešitve za narodnost in vero. V obče je vsa razprava Lamanskega jako interesantna.

* „Srpske Zore“, zabavno-podučnega ilustrovanega lista 2. zvezek je prinesel obilo zanimivih spisov, in sicer: Slepčeva osveta. Pripovedka po nemškem od B. M. (s sliko). — Selska namiguša. Pripovedka po Frid. Spielhagnu. — Albanka (s sliko). — Ratarji; pesem Gjüre Jakšića. — Gjeneva (s sliko). — Od kod prihaja človek? (s sliko). — Reka (s sliko). — Potne črte o Bosni. — Truditev za naslovi; humoristično berilo od Gjorgja Rajkovića. — Lov na medveda (s sliko). — Pregledne notice. — Uganjka. — Rešenje rebusa v 1. zvezku. — Zvezek za mesec marcij bode prinesel nadaljevanje Jakšićeve pripovedke „Čiča Tima“ in 8 slik pri raznih zabavnih in podučnih člankih. — „Srpska Zora“ izhaja v mesečnih zvezkih po 3 pôle in veljá za celo leto 4 gold. 80 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za

tri mesece 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja administraciji „Srpske Zore“. (Administration der „Srp-ska Zora“ in Wien, III. Praterstrasse Nr. 13.) Naroč-nino za Srbijo prejema knjigarna g. V. Vabožića v Belemgradu.

* *Službenega pravilnika za c. kr. vojsko (armado) II. del*; poslovenjen po stotniku g. Andreju Komelju, je ravnokar prišel v Celovcu na svitlo. 11 pól obsega-joča knjižica razpada v 7 oddelkov in je kakor I. del spisana v pravilnem pa lahko umevnem slovenskem je-ziku. Cena jej je 30 kr. Ker je slavno vojaško mi-nisterstvo tudi ta del potrdilo, smemo pričakovati, da bodo dotični gospodje poveljniki na vso moč skrbeli za to, da pride podučna knjižica vsem vojakom sloven-ske narodnosti v roke, vsaj nihče tajiti ne more, da jim je kot voda ribi potrebna. Upajmo, da se sloven-skim knjigam gosp. Komelja ne bode godilo to, kar se je godilo drugim našim šolskim knjigam, predno je slovenski jezik v naše šole predril, in pa potem, ko so nekatere knjige prišle na svitlo. Izprva so protivniki našega jezika kričali: „was wollt's ihr Kraner oder Windische mit euerer Sproch; ihr hobt ja keine Bücher“. Ko pa smo knjige dobili, odbijali so jih z neslano pret-vezo: „die Bücher sind nicht windisch — sonder kroba-tisch oder russisch geschrieben.“ — Ker velecenjeni naš rodoljub na polji vojaškega slovstva ledino orati mora, naj bi ne opešal pri trudapolnem delu; dober sad po-štene setve gotovo ne bode izostal.

Ozir po svetu.

Še nekaj o Bosni.

Leta 1839 in 1840 je neki Hrvat prehodil Bosno in Hercegovino — piše „Danica“ — in čudne reči je bil popisal o ondodnem stanju. Bosna ima dosti lepih ravnin, pa največ ležé pusté, da človeka srce boli. Bosna sploh je rodovitna zemlja, to kaže sadje, ki ga imajo dokaj.

Kar se tiče stanú kristjanov, pravi potnik, je zanje najhuje po Sarajevskem polji. Ondi kristjani nimajo nič pod milim nebom, ne hiše, ne pahišja, ne mačke: kar koli se vidi, vse je agovo (aga, nekaj turški po-sestnik, zapovednik, poveljnik). (Bosna je bila namreč l. 1465 od Turkov premagana; takrat se je plemstvo poturčilo in torej ohranilo svoja posestva, ljudstvo je ostalo krščansko, vse zgubilo in mora strahovito trpeti od teh divjih poturčencev.) Po „hišah“ sedé samo Turki; „vlahi“ (kakor imenujejo kristjane) sedé po „košarah“, pletenicah. Zunaj Sarajevskega polja, koder kristjanje sami sebi hiše delajo, Turki skrbno oprezujejo, da bi kdo sebi ne naredil malo bolje hiše; ako to stori, precej ga tirajo pred sodnijo in ga prašajo: „Pa mar tudi krst, tudi ti hočeš imeti hišo, tudi ti si nekaj aga? le brž v zapor, dokler ne plačaš toliko in toliko stotin grošev. Hiša naj se mu vzame, in dajte jo kakemu turčinu. Za tebe pa je košara, lipov krst; ti si napravi košaro.“ Te košare so pletene iz protja, kakor koš, in z blatom zalepljene, streha je iz slame ali sena.

Sarajevac jeseni in na spomlad kristjanu dá se-mena, da izorje polje in obseje. Kristjan sam kosí, žanje, mlati in spravlja žetev; toda agov človek ga vedno opazuje: poslednjič, kakor je že navada, aga s kristjanom vse nekako porazdeli.

V Bosni, pravi, ni nihče lastnik svojega imetka. Paša je zmožen vsakemu vzeti, kar ima, pa dati, komur mu je drago.

V Sarajevskem pašaluku ne smejo imeti svinj, v Sarajevem tudi v svinjaku ne. Ako se po nesreči kak

turčin tudi le z robom halje podrgne ob svinjino (meso, salo od svinje), se tisti dan ne smé „klanjati“ (moliti); namesto tega kimajo za pečjo in se kopajo.

Domačo besedo so tudi poturčenci ohranili; toda ko bi Turčin bil imel pomočke in misel jim turški jezik vsilovati, ni dvomiti, da bi ga bili tako zatajili, kakor so svojo vero. V Bosni se govori srbsko, mnogo pomešano s turškimi besedami. Trgovec, ki je prehodil vso Evropejsko Turčijo, je rekel, da povsod moreš go-voriti „bošnjački“, — celo v Carigradu, pravi, „je sve bošnjački, samo malo osmanliski in garčki“. To posled-nje pa je pač pretirano. Bošnjaki ne verjamejo, da tuje besede mešajo v svoj jezik, temuč še pravijo, da Osman-lija (turk) bošnjaške besede rabi. Akoravno je Sarajev-ski paša (1839) znal dobro turško, arabsko in arnavtsko (albansko), mu vendar ni bilo drago, če je kdo pred njim turško govoril; on je odgovarjal le bosnjaško in rekel: „naš slavni bošnjački jezik je od svih najlepši na svetu“.

Kristjani se v Bosni ne smejo imenovati Bošnjaki, ker tako mohamedanci le sami sebe imenujejo; kristjani pa so jim „raja“ ali „vlahi“. Akoravno pa so Bošnjaki in Osmanlije (pravi Turki) oboji mohamedani, pa se vendar strašno črtijo med seboj. Bošnjak pravi, da pod nebom ni grjega človeka od Osmanlije; Osmanlija pa pravi, da so Bošnjaci „poturice“ (poturčenci), in da so hudobniši od djaura (kristjanov); zato da jih je treba daviti in teptati.

Turki vedno javkajo, zakaj ni vojske, ter se ne bijejo ali z „Vlahom“ (kristjani) ali s „Kavrinom“ (stran-skim nevernikom). Ne delajo nič, razun rokodelcev in trgovcev. Drugi čepé in pravijo, čemu živijo, ko nikjer vojske ni.

Popotniku so večkrat očitali, ko ni mogel s pod-klonjenimi nogami po turško čepéti. Rekli so, da se je treba učiti sedeti po človeško, in ako prav se je rodil med Švabami (Švabe imenujejo vse, kar je unkraj Save), da je pa vendar zdaj prišel med ljudi, da se je treba toraj lepe poštene obnaše učiti, ter se svet ne posmehuje. „Zaboravi več jedanput taj pasji hadet“ — pozabi že enkrat to pasjo navado (po evropejsko sedeti) — so mu rekli. Drugi so pristavljali: pa poturči se, revše, po-turči!

Popotnik tudi pripoveduje, kako so ga otroci teh „poturic“ trpinčili; v Travniku, n. pr., so vanj kamnje in blato metali ter kričali: „Eno Kārsta! eno, udri Kārsta! daj pare (turšk denar), daj odkupi se!“

Mnogovrstne novice.

* *Sila veliko ljudi je preteklo leto bilo v Rimu ostrupenih po kozjem mleku, ki so znamenja kolere kazali in se še le čez 4 ali 5 dni po zdravniškem prizadevanju ozdravili. Preiskava je pokazala, da tisti ljudje, ki so več kozjega mleka popili, so huje zboleli. In od kod ta bolezn? Po kemiški preiskavi tega stru-penega kozjega mleka se je izvedelo, da je v njem bil znani hudi strup „kolchikin“, ki je v mleko prišel po tem, ker so koze na paši jedle trobeliko (mišjek, Schierling) in podlesk (Cholhicum). Znano je, da kozam ne škoduje trobelika in tobakovo perje, da pa tudi mnogo podleska morejo brez škode povžiti, ki je kravam hud strup, to dosihmal ni bilo znano. Profesor Ratti, ki je kozje mleko in pa to, kar so ostrupljeni ljudje izbljuvali, kemično preiskaval, je našel v vsem tem podleskovino (Colchicin), ki je ena najhujih strupov. S tem je bilo izpričano, da je kozje mleko bilo ostrupljeno po podlesku, katerega so koze na paši povžile.*